

ШОН БАЙЗЕЛЛ

СПОВІДЬ КНИГАРЯ

*Переклала з англійської
Ярослава Стріха*

«НАШ ФОРМАТ» · КИЇВ · 2020

[>>>](http://kniga.biz.ua)

ЗМІСТ

СІЧЕНЬ 2015 року	7
ЛЮТИЙ	35
БЕРЕЗЕНЬ	61
КВІТЕНЬ	88
ТРАВЕНЬ	118
ЧЕРВЕНЬ	149
ЛИПЕНЬ	172
СЕРПЕНЬ	195
ВЕРЕСЕНЬ	221
ЖОВТЕНЬ	251
ЛИСТОПАД	274
ГРУДЕНЬ	297
ЕПІЛОГ	324

[Купити книгу на сайті kniga.biz.ua >>>](http://kniga.biz.ua)

СІЧЕНЬ 2015 року

Він поводився з книжками побожно, як священник, що відкриває Біблію на своїй катедрі. Того ранку я протер шкіряну палітурку, щоб вона сяяла, як шовк, і пальці містера Памферстона опустилися на неї, як метелик на добірну квітку. З доторком він ледь не замуракував від задоволення. Відвідувач поправив окуляри і став гортати сторінки. Було видно, що втіха містера Памферстона заразна.

*Огастес М'юїр, «Потаємні думки
Джона Бакстера, книгаря»
(Methuen & Co., Лондон, 1942 р.)*

Не знаю, чи Огастес М'юїр, пишучи фіктивний щоденник Джона Бакстера, справді розумів, що знайти важливе й рідкісне видання і доторкнутися до історії — це і є найприємніша частина букіністичної книготоргівлі, та й, імовірно, колекціонування книжок. Колись у мене був двотомник «Старожитностей Шотландії» Френсіса Гросса. Для покупця, який його врешті придбав, це була найважливіша книжка на світі. Грос і Роберт Бернз познайомилися в 1789 році й одразу потоваришували. Грос тоді саме впорядковував «Старожитності Шотландії» й попросив Бернза написати надприродну оповідку до ілюстрації Старої кірхи в Елловеї. Так постав чи не найкращий Бернзів вірш — «Тем О'Шентер». «Тем О'Шентер» з'явився у двох інших виданнях ще до появи Гросових «Старожитностей», але ті стали його першою книжковою публікацією. Ціни на «Старожитності» не захмарні (останній двотомник я продав за 340 фунтів), але для

Купить книгу на сайте kniga.biz.ua >>>⁷

шанувальників Бернза це видання важливе, почасти тому, що, якби не воно, Бернз, можливо, не написав би «Тема О'Шентера». Покупець приїхав із самого Ейра, почувши від друзів, що в мене є примірник. Це він розповів мені, яке значення ця книжка має для шанувальників Роберта Бернза — інакше я, напевно, про це й не довідався б. Іронія мого становища в тому, що я нащодень оточений книжками, але більшість відомостей про них отримую від покупців, себто тих самих людей, яких спершу мимоволі хочу заткнути.

М'юїрів опис того, як містер Памферстон поводить з книжками, також знаходить відгомін у моєму серці: люди, які працюють з рідкісними виданнями, поведуться з ними бережно, притримують корінець, щоб не тріснув, коли книжку розгортають, і стежать, щоб не надірвати каптал, витягаючи примірник з полиці. Якщо проводити багато часу серед рідкісних книжок, починає впадати у вічі, коли з ними поведуться неналежно.

Радість доторкнутися до книжки, яка подарувала світові певні культурні чи суспільні цінності — це, безперечно, найбільша розкіш, яку дарує наше ремесло. Мало є галузей, які пропонували б її так щедро (можливо, іншої такої немає взагалі). Тому я щоранку встаю з ліжка не з похмурим передчуттям тяжкої марудної роботи, а в надії потримати в руках книжку, яка дала людству нові ідеї та змінила хід історії — «Права людини» Пейна 1791 року, англійський переклад «Капіталу» 1887 року чи раннє видання «Походження видів шляхом природного відбору або збереження порід у боротьбі за життя» Дарвіна 1859 року. Заради такого і працюємо.

Четвер, 1 січня

Замовлень онлайн:

Знайдено книжок:

У книгарні вихідний з нагоди Нового року.

Прокинувся пізно, потім поїхав велосипедом до свого друга Келлума, який щороку десь в обід влаштовує новорічний бенкет. Від нього виїхав близько третьої, щоб повернутися засвігла, розвів вогонь в алькові й сів читати «Міс Самотнє серце» Ната-

ЛЮТИЙ

Щотижня виходить близько 200 нових книжок. Страшна думка. Аби скупити все, що тобі хочеться прочитати, знадобиться глибоченький міх. Власне, люди перестали купувати книжки. Тепер їх беруть у бібліотеці.

Це — золота доба бібліотек. Ще ніколи в їхні двері не ломилися такі натовпи. Я не згоден з тими, хто глибокодумно заявляє, наче книжку, не варту перечитування, не варто й читати. Можу укласти грубезний каталог видань, які варто прочитати, але тільки раз. І тут до гри долучаються державні чи платні приватні бібліотеки. А ще читач, який хоче купити нову книжку, може її швиденько погортати в бібліотеці, перш ніж викладати грубі гроші. Інколи люди, які лаються на бібліотеки, чекають, що я з ними погоджуся, раз продаю старі видання. Але тільки дурень стане підважувати таку корисну інституцію.

*Огастес М'юїр, «Потаємні думки
Джона Бакстера, книгаря»*

ІНКОЛИ натрапляємо на дешеві видання малого формату з наклейкою «Бібліотека Boots» чи, рідше, «Бібліотека Mudies» — зазвичай на обкладинці. Це — саме ті «обігові» чи платні бібліотеки, про які пише Бакстер. Здебільшого такі книжки не мають цінності і йдуть простісінько на макулатуру чи в добродійну крамницю. Зараз доба платних, та й узагалі будь-яких, бібліотек завершується. До технологічних інновацій кінця XIX століття, які здешевили виробництво па-

перу, а отже, і книжок, література була дорогим задоволенням, доступним лише порівняно багатим людям. Так з'явилися платні бібліотеки, які уможливлювали менш заможним прошаркам доступ до книжок за передплатою чи з поденним тарифом. Вони виявилися комерційно успішними й шалено популярними. Завдяки ним збагачувалися ще й видавці з авторами, які також отримували частку прибутків. Кінець приватним платним бібліотекам поклали три чинники: здешевлення книжок на початку ХХ століття, поява видань у дешевій обкладинці й нарешті — Закон про публічні бібліотеки й музеї 1964 року, який зобов'язав місцеві органи влади забезпечувати безкоштовний доступ до бібліотек. Аптекарь Бутс закрив свою платну книгозбірню в 1966 році. Найдавніша бібліотека Шотландії — бібліотека Іннерпеффри біля Кріффа — позичає книжки публіці з 1680 року. Я поділяю Бакстерову повагу до бібліотек і згоден з його аргументами: якщо хтось прочитав бібліотечну книжку і вона йому сподобалася, то є велика імовірність, що, повернувши її назад, читач схоче купити собі примірник. На мою думку, бібліотеки не мають негативного впливу на книгарні, ба навіть навпаки. Утім, те саме кажуть і про електронні читалки, але тут я маю певні сумніви.

Бакстер, безперечно, був би пригломшений, якби дізнався, що торік у Британії друкували десь по 3500 назв книжок на тиждень. Дехто каже, що це негативно позначилося на видавничій справі, адже коли на публіку вихлюпується стільки найменувань, продажі кожного окремого видання неминуче повзуть униз. Я ж думаю, треба тішитися, що зараз так багато друкують і, сподіваюся, читають.

Понеділок, 2 лютого

Замовлень онлайн: 3

Знайдено книжок: 1

Келлум прийшов о десятій, щоб поремонтувати вітрину, яка підтікає. Під час сильних дощів книгарню заливає.

Вітер невпинно сильнішав і надвечір сягнув такої швидкості, що метеорологічна служба мала б наректи його іменем.

БЕРЕЗЕНЬ

Мушу зазначити, що всі книгарі — чесні люди. Не посмів би сказати іншого, нізачо у світі. Але дехто з них тверезіший за інших. Містер Памферстон не раз продавав книжку дешевше, але йому вистачало розуму не казати про це відвідувачеві: він дає покупцеві змогу встановити це самотужки і розуміє, що той неминуче дізнається. Такий підхід має добрі результати.

*Огастес М'юїр, «Потаємні думки
Джона Бакстера, книгаря»*

Можливо, Огастес М'юїр був надміру оптимістичним, коли писав, що всі книгарі «чесні люди». У цьому ремеслі, як і в будь-якому іншому, є шахраї, але мало хто приходить у книготоргівлю в надії озолотитися. Може, саме це він і мав на увазі: більшість тих, хто обрав цю справу, не сподівається на захмарні прибутки. Зате ми отримуємо інші винагороди. У «Нотатках зі старої книгарні» (1904) Р.М. Вільямсон зауважив: «Ті нечисленні винятки, які сколотили на продажу книжок значні статки, не можна порівнювати з тими, хто заробляє лише на скромний прожиток. Найщасливіші люди в цій справі — не найзаможніші, а найзадоволеніші: ті, хто любить свою роботу і вважає можливість купувати і продавати книжки високим привілеєм».

Водночас, як не дивно, найжадібніших людей я зустрічаю, коли купую книжки: той, хто, продаючи свою бібліотеку, спробує витиснути з книгаря все до останнього пенса — це незмінно той самий клієнт, який запекло торгується, коли сам купує книжки.

Безперечно, це свідчить про добре ділове чуття, але є в тому підході щось непристойне. Таким клієнтам бракує відчуття справедливості. І навпаки: той, хто приносить книжки на продаж і радо пристає на запропоновану ціну, не торгуватиметься їй тоді, коли купуватиме книжки у вас. Як і містер Памферстон, я радо округлю ціну 22 фунти до 20 для таких клієнтів, навіть якщо вони не проситимуть, і не округлю для тих, хто вимагає знижки, вказуючи на дрібні дефекти примірника (скажімо, малесенький надрив на суперобкладинці). Таким ницим нікчемам відповідаю завжди в душі «Так, суперобкладинка трошки порвалася, і я це врахував, коли виставляв ціну. Мені що, двічі робити знижку за один надрив?». Це їх зазвичай затикає, але така порода нічого не купить, доки не повірить, що їй вдалося виторгувати вигідні умови. З такими мати справу найважче, бо їм ідеться не про те, щоб заощадити якийсь нікчемний фунт, а про владу. Про те, щоб усіма покомандувати й почуватися при владі, і байдуже, з ким мають справу — з антикваром, продавцем сільськогосподарського спорядження чи механіком. Це такі люди вимагають «знижки оптовику», коли купують двотомник, не лишають чайових у ресторанах і хваляться, що поїхали відпочивати у країну, де недавно стався теракт, бо «так дешевше».

На мою думку, для книгаря мистецтво придбання книжок полягає в тому, щоб бути чесним і послідовним. Якщо заробите репутацію скнари, що наживається на клієнтах, то вона швидко розійдеться спільнотою, і до вас більше не звертатимуться. Я кілька разів повертався ні з чим, коли власник книжок просив більше, ніж я міг запропонувати, але зазвичай такі знову зверталися до мене, порадившись із кількома іншими книгарями і зрозумівши, що ті дають іще менше. Більшість книгарів також чесна. Правду кажучи, не знаю нікого, хто спробував би заплатити копійки за рідкісне й цінне видання.

КВІТЕНЬ

Коли вона описала букіністичну книгарню, за працею в якій він провів найкращі роки життя, я сказав, що добре знав її чоловіка, адже свого часу мав звичку відвідувати книгарні в лабіринті завулків біля Старого університету в Единбурзі. У ту епоху там було чимало таких крамничок: на жаль, відтоді їхня кількість суттєво скоротилася.

*Огастес М'юїр, «Потаємні думки
Джона Бакстера, книгаря»*

Якби Огастес М'юїр, який 1942 року написав ці слова у вигаданому щоденнику Бакстера, довідався, наскільки скоротиться число книгарень після 2005-го, то, безсумнівно, вжахнувся б. Кількість книгарень у Великій Британії впала майже на половину, і цей тренд лишається незмінним уже десять років.

Заціліли під наступом онлайн-технологій ті, хто зумів пристосуватися, розширив каталог товарів чи від початку обрав бізнес-модель, не вразливу до змін у купівельних практиках (згадаймо відомі букіністичні книгарні вищого класу — скажімо, Maggs, Harrington чи Jonkers: на їхніх клієнтах економічні лихоліття позначаються менше, ніж на тих із нас, хто в економічному ланцюгу живлення перебуває суттєво нижче). До того ж, повсюдно пробиваються незалежні крамниці, як молоді пагони. Можливо, найвідоміша нова книгарня останніх років — це Mr B's Emporium of Reading Delights (Крамничка читацьких утіх містера Б.), що відкрилася в Баті 2006 року. Її власник, Нік

Боттомлі, охоче визнає, що своєму успіхові завдячує постійному потокові туристів у місті. Але це не заперечує важливості новаторських знахідок, до яких він вдається — скажімо, індивідуальних читацьких порад і «читацького спа». Це поєднує більшість уцілілих книгарень: вони пропонують свіжий «досвід», якого онлайн-покупки дати не можуть — скажімо, кафе, іграшкову залізницю, яка їздить магазином (Barter Books), фантастичну Книжкову баржу Сари Геншо чи регулярні події, від стендапу до поетичних читань і музичних концертів. Відвідувачі вимагають більшого, і якщо книгарні цього не запропонують, то наші лави й далі скорочуватимуться. Мій бізнес уцілів почасти завдяки клубу «Книжка-сюрприз»: його члени щомісяця отримують від мене книжку, не знаючи заздалегідь, яку саме. Клуб додає мені чимало роботи, але кілька років тому порятував крамницю.

Середа, 1 квітня

Замовлень онлайн: 2

Знайдено книжок: 2

Обидва сьогоднішні замовлення — з Abe. З Amazon жодного.

О десятій Кейт принесла пошту. Серед листів було підтвердження від Дамфриської лікарні: 14 квітня о 12:45 мені зроблять МРТ спини.

Емануела — італійка, яка написала про роботу у книгарні — відповіла, що охоче попрацює безкоштовно в обмін на харч і дах над головою. Я цілий день усе обдумував. Я вже звик мати власний простір, тож порадився з Келлумом, чи не вдасться зробити із садової зали (віддаленої кімнати углибині книгарні, у якій дуже рідко щось купують) окрему колибу*. Ми підраховати, що кошти, які заощаджу на двох місяцях Емануелиної зарплатні, цілком покриють вартість ремонту. Коли Джордж Макгаффі збудував цей дім у 1830-ті й оселився там з родиною, у тій кімнаті жили слуги.

* Початково колибами називали маленькі хатки для робітників ферм, але останнім часом так називають відреставровані будинки в горах, прихисток для альпіністів і піших туристів.